

V. VITKAUSKAS

KELI ŽODŽIAI DĖL *NŪBANGŲ, PRÝDO, PRŪKARKLĖS...*

„Baltisticos“ XV (2) tome¹ rašoma, kad formos *nūbangos, nūkulos, nūlupa, prýdas, prýkarklis, prýpirtis, prýšais* yra vartojamos Rytų Lietuvoje (Smilgiuose, Angliniukuose, Kuldūnuose, Obelaūkiuose, Užšiliuose, Suvainiškyje, Neršionysė). Remiamasi knyga „Lietuvių kalbos tarmės“ – nurodomi puslapiai 464, 465, 473, 474.

Tikrai, tuose „Lietuvių kalbos tarmių“ puslapiuose (žodynėlyje) šie tarminiai žodžiai yra surašyti, bet jų nuorodos (tekstų numeriai) teigia šiuos žodžius vartojant visai kitose vietose: *nūbangos* – Salantuosė (43 tekstas, p. 71), Kaunatavoje, Telšių raj. (56 t., p. 81), Šlāpgirėje, Kelmės raj. (83 t., p. 99); *nūkulos* – Keřviuose, Skuodo raj. (9 t., p. 47); *nūlupa* – Drobūkščiuose, Telšių raj. (87 t., p. 101); *prýdas* – Kaunatavoje (56 t., p. 80); *prýkarklis* – Žlibinuosė, Plungės raj. (59 t., p. 83); *prýpirtis* – Vabāliuose, Skuodo raj. (27 t., p. 59); *prýšais* – Klýkoliuose, Akmenės raj. (6 t., p. 45); Vieکشniuosė, Akmenės raj. (21 t., p. 55), Pakšteliuose, Šiaulių raj. (74 t., p. 95), Šāukėnuose, Kelmės raj. (85 t., p. 100), Kušleikiuose, Kelmės raj. (89 t., p. 103), Žygāičiuose, Tauragės raj. (128 t., p. 122).

Kaip matome, „Lietuvių kalbos tarmių“ knyga šiuos faktus nurodo iš žemaičių tarmės, taip rašo visa mūsų dialektologijos mokslo literatūra². A. Breidakas ar tik nebus tą dalyką supainiojęs dėl šios priežasties: „Lietuvių kalbos tarmių“ žodynėlio faktų numeriai nurodo tekstą, o straipsnio autorius, gerai neįsiskaitęs žodynėlio naudojimosi paaiškinimo – „po žodžio reikšmės aiškinimo dedamas brūkšnys, o po jo duodami tekstų, kuriuose tas žodis pasitaiko, eilės numeris (paprastai arabiškais skaitmenimis)“³ – suvokė tai esant „Lietuvių kalbos atlaso“ punk-

¹ Брейдак А. Б. Из истории латгало-селонского вокализма. – Baltistica, 1979, t. 15(2), p. 124.

² Žr. Zinkevičius Z. Lietuvių dialektologija. – V., 1966, p. 63, 66, 85 (čia nurodoma *prýš-, prý-* buvimas vakarų aukštaičių šnektose), 420–421, 424, 426; Grinaveckis V. Žemaičių tarmių istorija. – V., 1973, p. 254–258; taip pat jo. Šiaurės rytų žemaičių dūnininkų kai kurie morfonominiai dialektizmai. – LKK, 1977, t. 17, p. 104.

³ Lietuvių kalbos tarmės. Chrestomatija./Red. Grinaveckienė E. ir Morkūnas K. – V., 1970, p. 436.

to numerį⁴ (plg. Smilgiai, Biržų raj., 56 atlaso punktas; Angliniškai, Biržų raj., 83 atl. pkt.; Kuldūnai, Biržų raj., 9 atl. pkt.; Užbaliai, Rokiškio raj., 87 atl. pkt.; Obelaūkiai, Biržų raj., 59 atl. pkt.; Užušiliai, Biržų raj., 27 atl. pkt.; Suvainiškis, Rokiškio raj., 85 atl. pkt.; Neršionys, Rokiškio raj., 89 atl. pkt.). Kadangi šiuo atveju čia minimose tarmėse žodis *pydas*, priešdėlių *nū-*, *py-* dariniai tikrai nevartojami, tai A. Breidako tvirtinimas, kad „немаловажное значение для выяснения времени возникновения долгих гласных *ī* (<*ē), *ū* (<*ō) в латгалских и селонских говорах имеют данные северо-восточных литовских говоров, испытавших сильный южноселонский субстрат“⁵, yra klaidingas. Taip pat reikia atmesti antrajame žemėlapyje nurodomas vietas, kur tarytum atsiranda „спорадические *ī*, *ū* в литовских говорах на бывшей южноселонской территории (см. Lietuvių kalbos tarmės. Chrestomatija)“⁶. Šią aiškia, per nesupratimą atsiradusią klaidą būtina nurodyti tuojau pat, kad nebūtų daromos mokslinio pagrindo neturinčios išvados, galinčios klaidinti menkiausiai lietuvių tarmių medžiagą pažįstančius žmones.

---

⁴ Čia šiek tiek bus kalti ir „Lietuvių kalbos tarmių“ knygos sudarytojai, kurie turinyje (p. 513–518) davė tik punktų numerius, visiškai nepateikdami tekstą nurodančio skaičiaus. A. Breidakas, be abejo, ieškojo rūpimų faktų pagal turinį, todėl ir supainiojo vietų pavadinimus. Sudėtinga yra surasti kokį faktą ir „Lietuvių kalbos atlaso“ I tome, kur skaičių nuorodos turi visokių išlygų ir klaustukų.

⁵ Брейдак А. Б. Мин стр., p. 127.

⁶ Ten pat, p. 129.